Eduskunta

sosiaali- ja terveysvaliokunta

Kansalaisaloite:

Oulaskankaan sairaalassa tulee mahdollistaa ympärivuorokautinen perusterveydenhuollon päivystys (KAA 2/2025 vp)

-Sosiaali- ja terveysministeriön lisäselvitys

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä (STM) arvioita siitä, toteutuvatko Oulaskankaan perusterveydenhuollon ympärivuorokautisen päivystyksen lakkauttamisen johdosta STM:n vastineessa esitetyt 1,1 miljoonan säästöt, kun otetaan huomioon lisääntyvät ensihoidon kustannukset sekä Kelan korvaamien matkojen kustannukset. Valiokunta pyytää lisäksi arviota siitä, minkä verran ensihoidon kustannukset ja Kelan korvaamat taksimatkat lisääntyvät Oulaskankaan perusterveydenhuollon ympärivuorokautisen päivystyksen lakkauttamisen johdosta. STM toteaa kunnioittavasti seuraavaa.

Hallituksen esityksessä HE 149/2024 vp on kuvattu jaksossa 4.2.1.1 (alaotsikko Ensihoito), miten ensihoidon kustannusten muutokset ovat olleet arvioitavissa kansallisen tietopohjan kautta. Laskenta on tehty esityksessä kuvatulla tavalla perustuen ensihoitoyksikön ylläpidon kustannuksiin. Ensihoitopalvelun kustannuslisäyksenä on arvioitu kuljetettavien potilaiden määrää ja ensihoitoyksikön kuljetuksen ajallisen keston lisäystä, joka aiheutuu suljettavien ja vastaanottavien terveydenhuollon yksiköiden välisestä etäisyydestä molempiin suuntiin. Kyseinen aika siis lisää ensihoidon yksikön sidottua aikaa, ja sidonta-ajan lisäys voidaan korvata lisäämällä ensihoitoyksiköitä. Laskenta sisältää epävarmuutta ja oletuksia, joita on kuvattu tarkemmin hallituksen esityksessä.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen lausunnossa todetaan, että Oulaskankaan yöpäivystyksen muututtua monierikoisalaisesta ympärivuorokautisesta päivystyksestä yöaikaiseen perusterveydenhuollon päivystykseen (1.5.2025 alkaen) on yöaikaan tulleista potilaista (n. 10 / yö) 74 % on kotiutunut käynnin jälkeen, 13 % siirretty OYS:aan, 10 % on siirtynyt jatkohoitoon perusterveydenhuollon akuuttiosastolle ja loput siirtyneet jatkohoitoon muuhun yksikköön. Lausunnon mukaan yleisimmät käyntisyyt ovat olleet vatsa- ja lantiokipu, pään haava, alkoholin käyttöön liittyvät elimelliset aivo-oireyhtymät ja käyttäytymisen häiriöt, terveen henkilön yleistarkastukset sekä ylähengitystieinfektiot. Ottaen huomioon potilasprofiilit ja siirtoihin liittyvät tiedot, antaa tämä viitteitä siitä, että yöaikaisen kannanottoon ja ensihoitokuljetuksiin ei välttämättä kohdistu ainakaan merkittävää lisäresursointitarvetta.

Ministeriöllä ei ole kuitenkaan mahdollisuutta selvittää, kuinka moni potilaista olisi joka tapauksessa siirtynyt jatkohoitoon OYS:aan hoidonporrastuksen mukaan eli tällainen ambulanssitehtävä ei johtuisi yöpäivystyksen muutoksista. Ministeriöllä ei myöskään ole mahdollista selvittää, onko osa potilaista mahdollisesti siirtynyt jatkohoitoon taksilla eikä myöskään sitä, minkä verran Kokkolaa (tietyissä tilanteissa lähempi sairaala) on mahdollisesti hyödynnetty.

Hallituksen esityksen antamisen jälkeen on saatu kokemuksia perusterveydenhuollon yöpäivystysten muutosten vaikutuksesta ensihoitopalveluun eli mm. Raaseporin yöpäivystyksen siirtymisestä Lohjalle (Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen lausunto) ja Raahen yöpäivystyksen siirtymisestä Ouluun ja Oulaisiin (Pohjois-Pohjanmaan kokemukset). Merkittävää lisäystä ensihoitopalvelun tehtävämääriin ei ole ollut havaittavissa. Kuten aiemmin on tuotu esiin, kokonaisuuteen vaikuttaa myös ensihoitotehtävien määrän väheneminen valtakunnallisesti ja alueellisesti.

Hallituksen esityksessä on arvioitu aikanaan, että yöaikaisista potilaista siirtyisi ambulanssilla noin 50 % perusterveydenhuollon ympärivuorokautisesta päivystyksestä muuhun sairaalaan (vrt. Varkaus ja Iisalmi) ja 30 % viimeisen kiirevastaanoton aukiolotunnin (klo 21-22) käynneistä. Oulaskankaan viimeisimpien tietojen perusteella tämä vaikuttaa yliarvioidulta, kun todellisia siirtymiä on ollut vähemmän.

Hallituksen esityksessä on Kelan arvion perusteella koko maan tasolla esitetty eri päivystysten muutosten pitenevien välimatkojen aiheuttamaksi Kelan taksin käytön kuljetuskorvausten nousuksi noin 240 000 €, mitä taustaa ja arvioinnin perusteita on kuvattu hallituksen esityksessä. Täten voidaan esittää karkea arvio, että Oulaskankaan yöpäivystyksen muutosten aiheuttamat taksilla tehtyjen matkojen korvausmuutokset ovat enintään joitakin kymmeniä tuhansia euroja vuodessa.

Valtion talouden kannalta on otettava huomioon, että sairausvakuutuksen rahoitukseen osallistuvat valtion lisäksi vakuutetut eli koko kustannus nykyisessä rahoitusmallissa ei kohdennu valtiontalouteen. Vakuutettujen osuus sairausvakuutuksen rahoituksesta on merkittävä.

Kuten myös Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue totesi kuulemisessa, riippuu lopullinen tilanne paljon myös väestön käyttäytymisestä, jota on vaikea ennakoida. Osin käyttö varmasti suuntautuu päivä- ja ilta-aikaan eikä yöaikaista kuljetustarvetta näin ollen aiheudu. Toimeenpano on hyvinvointialueen käsissä.

Selvyyden vuoksi STM toteaa, että esitetty 1,1 miljoonan säästöpotentiaali siis liittyy siis hyvinvointialueen yöaikaisen päivystystoiminnan rahoittamiseen eli hyvinvointialuemomentin rahoitukseen (jossa siis keskeisimpänä kuluna yöaikaiset henkilöstökulut). Valtiontalouden näkökulmasta tätä säästöpotentiaalia toki vähentää ensihoitokuljetusten kapasiteetin mahdollisen lisäämisen vaikutukset sekä taksimatkojen kustannusten lisäyksen vaikutus. STM:n on käytännössä mahdotonta tehdä tarkkaa analyysiä tällä tietopohjalla ja aikataululla juuri Oulaskankaan päivystyksen muutosten tosiasiallisista vaikutuksista, koska tämä edellyttäisi konkreettisia tietoja alueen toiminnasta ja sen muutostoimenpiteistä ja esimerkiksi erilaisten potilasryhmien siirtymistä. Epävarmuutta jäisi tällöinkin suhteessa tilanteeseen, että Oulaskankaalla ei ole yöpäivystystä, mutta hyvinvointialue on toimeenpannut korvaavia toimia ja kysyntä saattaa kohdentua merkittävässä määrin nykyistä enemmän päivä- ja ilta-aikaan. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella on tieto siitä, onko alue tosiasiallisesti lisäämässä ensihoidon kapasiteettia lakimuutoksen takia, mikä aiheuttaisi ensihoitokuljetusten kustannusten lisäystä. Alueen lausunnossa todetaan (vain) mahdollisuutena, että muutos johtaa ilta-yöaikaiseen ensihoidon lisäresursointitarpeeseen ja siten kustannusvaikutuksiin.